

Affektien yliopisto ja tunteiden poliittisuus

Taina Saarinen

Ylijoki, Oili-Helena, Hokka, Johanna, Kurtti, Elisa, Olsson, Pia & Suopajarvi, Tiina. (2024). *Tiede ja tunteet. Tutkimustyön arki ja arvot kilpailuyliopistossa*. Gaudeamus. 281 sivua.

Tiesin kyllä, että affekteista oli tullut kova sana humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa 2000-luvulla. Minun silmissäni affektit olivat kuitenkin aina näyttäneet vähän emotionaalisesti painottuneina, mikä ei jotenkin tällaista varsinaismalaista änkyrää hirveästi innoistanut. Johtui tietysti vain siitä, etten ollut perehtynyt asiaan. Sitten päädyin lukemaan tämän kirjan, ja huomasin, että sen kirjoittajat osasivat minulle ymmärrettävällä tavalla kirjoittaa affekteista yhteiskunnallisesti! Ja vieläpä yliopistotyöstä, jossa olin 35 vuoden työkokemuksella ainakin omasta mielestäni jonkinlainen kokemusasiantuntija. Mah-

tavaa! Ja nyt sitten olen mennyt lupaamaan *Tiedepolitiikka*-lehden päätoimittajille, että kirjoitan kirja-arvion. Miten osaan tästä mitään sanoa! En ole affektitutkija, pikemminkin monien alojen pikaluistelija. Eikä olisi oikein aikaakaan. Mutta toisaalta – kaikki päivät tuntuvat nykyisessä työssä menevän päivittäisten pensaspaalojen sammutteluun, ja kirja-arvion lupaaminen mahdollisti (ja pakotti) lukemaan. Enkä halua tehdä ohareita *Tiedepolitiikan* hyville pitkäaikaisille kollegoille ja ystäville. Ei auta kuin alkaa naputella!

Olen viime vuosina muutaman läheisen kollegan kanssa keskustellut paljon akateemisesta maailmasta. Olemme monien muiden lailla huomanneet, että yliopisto työpaikkana on monella tavalla ongelmallinen. Pahimmillaan se rikkoo ihmisiä. *Tiede ja tunteet* -kirjan (2024) haastateltavat puhuivat yliopistoista ”lihamylynä”, hirviönä, joka syö omat lapsensa. Toisaalta yliopisto voi olla myös toisiaan tukevien kollegojen yhteisö, kuten Melina Aarnikoivun ja Ai Tam Len toimittama artikkelikoelma *Building Communities in Academia* (2024) osoittaa. Oili-Helena Ylijoki, Johanna Hokka, Elisa Kurtti, Pia Olsson ja Tiina Suopajarvi käyttävät affektin käsitettä analysoidessaan näitä ristiriitaisia kokemuksia yliopistotyöstä. Affektilla he tarkoittavat tunteiden ruumiillisuutta tai niiden suhdetta yhteiskuntaan ja sen rakenteisiin, tämän kirjan tapauksessa tiedepolitiikkaan. Kirjoit-

tajat eivät kuitenkaan sitoudu yhteen affektiteoriaan vaan haluavat tarttua akateemisten affektien moninaisuuteen ”niin fysiologis-ruumiillisena, kulttuuris-diskursiivisena kuin poliittis-ideologisena ilmiönä” (Ylijoki ym., 2024, s. 18).

Tiede ja tunteet tarkastelee viime vuosikymmenien tiede- ja korkeakoulupoliittista tunneilmapiiriä ja yliopistotyön yksilöllisten ja rakenteellisten tekijöiden välisiä jännitteitä. Kirjan julkaisu osuu aikaan, jossa tieteen ja etenkin yhteiskuntatieteellisen humanistisen tutkimuksen arvoa kyseenalaistetaan. Teos jakautuu kuuteen osaan, joita yhdistää kuvitteellinen minäkertoja Margit, maakellareita tutkiva humanisti-yhteiskuntatieteilijä – ja monen meistä alter ego. Siinä missä tämän kirja-arvion alun ei-niin-kuvitteellista Tainaa oli alun perin ärsyttänyt affektien redusointi tunteiksi, Ylijoki ja kumppanit osaavat kirjoittaa auki affektien yhteiskunnallisuuden. Kun tunteet katsovat sisäänpäin, niin affektit kurkottavat kohti yhteiskuntaa, kulttuurisia normeja ja rakenteita.

Tunteet tutkimuksessa

Kirjan kuusi osaa tarkastelevat tunteiden roolia tutkimuksen teon arjessa, tunteita tieteen ohjailussa, valtaan ja vastarintaan liittyviä tunteita, voittajia ja häviäjiä, akateemista yksin ja yhdessä tekemistä, sekä mahdollisuuksia akateemisen maailman muutoksiin. Kirjan minäkertoja Margit on hahmona sekä ärsyttävän tuttu ja jopa stereotyyppinen

mutta toisaalta hyvin elävä. Margitin tarinan kuljettaminen toimi siltan tarinan osien välillä. Samalla kuitenkin mietin, tuliko se uusintaneeksi stereotyyppioita humanistis-yhteiskunnallisesta tutkimuksesta ja tutkijasta? Olisiko tarina yliopistotyön affekteista muuttunut, jos Margitin sijaan kertojamina olisi ollut koulutuksen taloustiedettä tutkiva Kimmo tai biokemisti Jaana?

Margitin tarina kuvaa välillä jopa myötähäpeää herättävän tutunolaisesti yliopistotyön monia mutkia tehden näkyväksi sekä tunteiden poliittisuuden että pyrkimyksen niiden hallintaan. Margit sukkuloi tiedemaailman ihanuuden ja rumuuden, vapauden ja ohjailun välillä. Kollegiaalisuus ja kilpailu ovat klassisia tapoja hahmottaa akateemisen yhteisön suhteita, ja myös Margit kamppailee näiden välillä. Ja koska Margit on me kaikki, hän päättyy kaiken muun ohella myös jossain vaiheessa akateemiseksi johtajaksi, vastahakoiseksi vertaistensa esihenkilöksi.

Ylijoen ja kumppaneiden kertomus akateemisen työn affekteista ei kuitenkaan jää stereotyyppisten akateemisten kliseiden vangiksi. Eri tasojen tarkastelu monipuolistaa kirjan kuvausta ja nyansoi analyysia. Yhtä lailla yliopistojen ylin johto ja keskijohto kuin laitoksilla työskentelevät tutkijat ja opettajat pyristelevät samoissa affektien ruokkimissa rakenteissa, erilaisista valta-asemista käsin toki. Tunnistan itseni monista kohdin humanisti-yhteiskuntatieteilijänä, joka on askeltnut päätöksistä erilaisten tehtävien kautta tutkimuslaitoksen johtajaksi.

Tiede ja tunteet panee lukijan pohtimaan omaa toimintaansa ja motiivejaan. Tunnistin itseni (kaiketi hyvässä ja pahassa) akateemisena työntekijänä, tutkijana ja johtajana, joka vastustaa, pyristelee, myötäleee, hyväksyy, innostuu, uupuu ja alistuu eteen tuleviin asioihin. Jäin myös

miettimään omaa toimintaani johtajana. Pelaanko *Julman optimismin* peliä laitoksen henkilöstön kanssa? Piilottelenko vaikeita päätöksiä, kuten kirjan päällikkö Seppo toteaa:

Johtajat pelkää, että ne saa kriittikkiä alemmaa, niin niillä on helpompaa, jos päätöksenteko ja vallankäyttö on vähemmän läpinäkyvää (Ylijoki ym., 2024, s. 91).

Myös toisen haastateltavan esiin tuoma *reflected glory* resonoi: minäkin olen tyytyväinen, kun saan oman yliopistoni kokouksissa ansaitsematonta kunniaa oman laitokseni tutkijoiden ansiosta. Muistanko kertoa siitä myös heille?

Akateemisen työn affektit

Tiede on kytkeytynyt monin sitein yhteiskuntaan; tietentekijöitä tarkkaillaan ja ohjailaan. Foucaultlaisittain me teemme sen vieläpä itse, sillä olemme sisäistäneet akateemisen työn ihanteet ja paineet. Miksi onnittelemme kollegojamme rahoituksesta, emmekä hienosta tutkimusideasta ja siitä, että tutkimusta pääsee nyt toteuttamaan?

Tieteen ohjailusta kumpuaa myös vastakertomuksia ja vastarintaa. Kiinnostava oli Ylijoen ja kumppanien havainto siitä, että monin tavoin sairaiden akateemisten rakenteiden muutokseen ei ainakaan toistaiseksi näytä olevan riittävästi polttoainetta. Vastarinta kilpistyy kahvipöytävallankumouksiin ja johdon toilailuille vitsailuun, mikä antaa tilaisuuden levähtää ja nauraa yhdessä, mutta ei muuta kokonaisuutta. Affektit voisivat olla radikaali uudistusvoima, mutta siihen tarvittaisiin myös turvatussa asemassa olevien mukaan tuloa.

Minulla on tapana lukea kirjoja pareittain. Ylijoen ja kumppa-

nien kirjan lukuparina minulla oli Hanna Kuuselan *Syytös* (2024). Voi vain toivoa, että Ylijoen ja kumppaneiden Tiede ja tunteet löytää tiensä samalla tavalla akateemisen lukijakunnan käsiin – rehtoraatteja myöten, kuten Kuuselan *Syytös* kuuluu tehneen. Eikä olisi pahaksi, jos kirjaa luettaisiin yliopistojen laitosten ja johdon lisäksi myös ministeriöissä ja muualla tutkimuksen ja koulutuksen parissa.

Ylijoen ja kumppaneiden kirja on kirjoitettu monografiaksi, mikä tarjoaa lukijalle palasen hidasta akatemiaa. Helppolukuinen kirjoitustyyli avautuneen myös muulle yleisesti tietentekemisestä ja tutkimuksesta kiinnostuneelle yleisölle – ja *Tiedepolitiikka*-lehden lukijoita kiinnostanee, että laaja aineisto sisältää myös *Tiedepolitiikka*-lehden artikkeleja. Laaja, perusteellisesti kuvattu ja analysoitu aineisto on lukijaystävällisesti sijoitettu kirjan liitteeksi, jossa se on tarjolla menettelmistä kiinnostuneille.

Utopiat ja kuvittelu, *imagining*, ovat nousussa teoreettisina käsitteinä mutta eivät vielä toimintana. Kaikkiaan ne kohdat, joissa avataan analyysia kohti akateemisen maailman radikaalia uudelleen ajattelua, olivat antoisia, ja loppuluku on tässä mielessä erityisen onnistunut. Kirja päättyy Margitin levolliseen ja vapautuneeseen hetkeen, jossa hän posthumanistisessa hengessä reflektoi omaa maakellaritutkimustaan osana jotain suurempaa globaalia kehitystä. ■

Lähteet

- AARNIKOIVU, M. & LE, A.T. (Toim.). (2024) *Building communities in academia*. Emerald Publishing.
- KUUSELA, H. (2024). *Syytös*. Vastapaino.